

Dziennik ustaw państwa

dla

królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych.

Część VIII. — Wydana i rozesłana dnia 11 marca 1885.

22.

Ustawa z dnia 8 marca 1885, *wzosta w życie 11/3 1885.*
zmieniająca i uzupełniająca ustawę przemysłową.

Za zgodą obu Izb Rady państwa postanowilem i stanowią co następuje:

Artykuł I.

W miejsce Części VI ustawy przemysłowej z dnia 20 grudnia 1859 (Dz. u. p. Nr. 227) i Dodatku do tejże, dotyczącego się ksiązek robotniczych, mają obowiązywać przepisy następujące:

Artykuł II.

Część VI.

Pomocnicy przemysłowi.

1. Postanowienia ogólne.

§. 72.

Urządzenie stosunków między samodzielnym przemysłowcem a jego pomocnikami jest przedmiotem umowy dobrowolnej w obrębie granic ustawami zakreślonych.

Jeżeli umowy nie zawarto, stanowczemi są najprzód przepisy szczególne, do tego celu wydane a następnie księga powszechna ustaw cywilnych.

§. 73.

Pomocnicy.

Przez pomocników rozumieją się w ustawie niniejszej wszyscy robotnicy, w przedsiębiorstwach przemysłowych regularnie zajęci mający, bez względu na wiek i płeć, a mianowicie:

(Polsisch.)

- a) czeladnicy (subjekci handlowi, towarzysze, kelnerzy, woźnicy w przedsiębiorstwach woźby itp.);
- b) robotnicy fabryczni;
- c) uczniowie;
- d) ci pomocnicy, którzy są używani w przemyśle do robót pomocniczych podrzędnych (a nie należą do rzędu osób wzmiankowanych w artykule V, lit. d) ustawy wprowadzezej do ustawy przemysłowej.

Do pomocników zaliczają się także robotnicy, pracujący regularnie w takich przedsiębiorstwach przemysłowych, które prowadzą osoby fizyczne lub moralne, w artykule V ustawy wprowadzezej do ustawy przemysłowej wymienione, obok innych swoich zajęć lub przedsiębiorstw, ustawie przemysłowej nie podlegających.

Osoby przyjęte do pełnienia wyższych obowiązków służbowych zwyczajnie z płacami rocznymi lub miesięcznymi, jakoto: zawiadowcy, mechanicy, faktorzy, buchalterzy, kasyerowie, ekspedytorowie, rysownicy, chemicy itp. nie zaliczają się do pomocników.

§. 74.

Pieczęta o pomocników.

Każdy przedsiębiorca przemysłowy obowiązany jest zaprowadzić i utrzymywać w pracowniach, przy machinach i przyrządach wszelkie takie urządzenia, które ze względu na naturę jego przemysłu lub miejsce pracy są potrzebne dla ochrony życia i zdrowia pomocników.

Przedsiębiorca przemysłowy winien postarać się mianowicie o to, aby maszyny, przyrządy i ich części, jakoto: koła rozpędowe, przyrządy do przesyłania ruchu, łoża osi, windy, beczki, kotły, panwie itp. tak były ogrodzone lub takimi środkami ochronnymi opatrzone, iżby robotnicy, odbywając oględnie swoją pracę, nie byli łatwo wystawieni na niebezpieczeństwo.

Do powinności przedsiębiorcy przemysłowego należy także starać się o to, aby w ciągu całego czasu pracy pracownice były stósownie do rodzaju przemysłu ile możności ciągle widne, czyste i wolne od pyłu; aby odnawianie w nich powietrza odpowiadało zawsze ilości robotników i przyrządom do oświetlania, tudzież aby zapobiegało zgubnemu wpływowi szkodliwych wyziewów i aby mianowicie w przedsiębiorstwach chemicznych tryb postępowania i fabrykacyi urządzony był ile możności ze względem na zdrowie pomocników.

Przedsiębiorcy przemysłowi dający pomieszkania swoim pomocnikom, strzedz się mają przeznaczania na ten cel lokali niezdrowych.

Nakoniec obowiązani są przedsiębiorcy przemysłowi, zatrudniający pomocników, którzy nie skończyli jeszcze 18go roku życia, tudzież kobiety w ogólności, mieć ile możności na względzie moralność, jak tego wymaga ich wiek lub płeć.

§. 74 a.

Przestanki.

Pomocnikom wyznaczyć należy pomiędzy godzinami pracy stósowne przestanki, nie mniej jak półtorej godziny trwające, z których, ze względem na rodzaj przedsiębiorstwa przemysłowego przypaść ma ile możności godzina na porę obiadową. Jeżeli praca przedobiednia lub poobiednia trwa pięć godzin lub mniej, przestanek może odpaść w odpowiedniej części dnia z wyjątkiem godziny na porę obiadową przeznaczoną.

Postanowienia te stósowane być mają odpowiednio do pracy nocnej (§. 95).

Minister handlu w porozumieniu z Ministrem spraw wewnętrznych i po wysłuchaniu izb handlowo-przemysłowych, mocen jest dawać w miarę istotnej potrzeby poszczególnym rodzajom przemysłu, mianowicie tym, w których przerwa fabrykacyi jest niemożliwa, pozwolenie do stósownego skrócenia przestanków w pracy.

§. 75.

Zawieszenie pracy w niedziele i święta.

W niedziele ustać ma wszelka praca przemysłowa. (18/4 1885 d. 6615.)

Wyjmują się od tego wszelkie prace, mające na celu oczyszczenie i utrzymanie w dobrym stanie lokali przemysłu i przyrządów.

Atoli Minister handlu mocen jest w porozumieniu z Ministrem spraw wewnętrznych i Ministrem wyznań i oświecenia pozwalać niektórym rodzajom przemysłu, mianowicie tym, w których przerwa fabrykacyi jest niemożliwa, lub w których fabrykacya nieustanna jest niezbędna ze względu na potrzeby konsumentów lub obrót publiczny, aby praca przemysłowa odbywała się w nich także w niedziele.

W święta zostawić należy pomocnikom tyle czasu, ile potrzebują, aby mogli czynić zadość obowiązkowi swego wyznania we względzie uczęszczania na nabożeństwo przedobiednie.

§. 75 a.

Szkoły wieczorne i niedzielne.

Przedsiębiorcy przemysłowi obowiązani są zostawić pomocnikom niemającym 18 lat skończonych, czas potrzebny do tego, aby mogli uczęszczać do istniejących szkół przemysłowych wieczornych i niedzielnych (na kursa przygotowawcze, postępowe, dla uczniów lub techniczne).

§. 76.

Obowiązki pomocników.

Pomocnicy powinni być przedsiębiorcy przemysłowemu wierni i posłuszni, okazywać mu uszanowanie, zachowywać się przyzwoicie, z czasu, według umowy lub miejscowego zwyczaju, na pracę przeznaczoną nie mają nie urywać, poruczone im roboty winni jak najlepiej wykonywać, stosunki przedsiębiorstwa przemysłowego zachowywać w tajemnicy, utrzymywać zgodę z innymi pomocnikami i domownikami, obchodzić się dobrze z uczniami i dziećmi pod dozorem pomocników pracującymi. Do wykonywania robót domowych, o ile nie należą do zakresu przedsiębiorstwa przemysłowego, pomocnicy nie są obowiązani, chyba że to umową jest zawarowane.

§. 77.

Wypłata. Wypowiadanie.

Jeżeli się nie umówiono inaczej co do czasu płacenia wynagrodzenia pomocnikowi i co do czasu wypowiedzania, dorozumiewalny będzie warunek wypłacania tygodniowo i 14dniowego terminu wypowiedzania. Atoli pomocnicy, pobierający zapłatę od sztuki lub pracujący na akord, mają prawo wystąpić dopiero wtedy, gdy porządnie skończą objętą robotę.

*Przeprz:
Nam. 2
11/5 1891
nr. 33750
(z. 47 duku)
o ciotkach
zabierającym
sta ochronny
robotników
pracujących
na dachach.*

*N. rozpr. min:
227/5 1885
nr. 82 dpp.*

*W. rozpr. min:
227/5 1885
nr. 83 dpp.
i 21/9 1885
nr. 143 dpp.
p. ulawoz
215/1 1895
nr. 21 dpp.
Kłótni wydana
podawaniem
na miejscu §. 75
mniejszej ustawy.*

§. 78.

Zarobek.

Przedsiębiorcy przemysłowi obowiązani są płacić pomocnikom zarobek gotówką.

Jednakowoż, stósownie do umowy poprzednio zawartej, mogą dawać robotnikom mieszkanie, opał, grunta do użytku, lekarstwa i pomoc lekarską, jakoteż narzędzia i materiał do wyrobów, które mają wypracować, z potrąceniem wartości przy wypłacie zarobku.

Przedsiębiorca przemysłowy może umówić się z pomocnikiem tak, że będzie mu dostarczał żywności lub go regularnie stolował na rachunek zarobku, byle to czynił po cenach, nie przewyższających kosztów przysposobienia wiktuałów.

Natomiast nie wolno się umawiać, że pomocnicy muszą przedmioty potrzebne nabywać we wskazanych handlach.

Prócz przedmiotów i towarów wyżej wzmiankowanych, nie wolno przedsiębiorcom przemysłowym nie innego kredytować robotnikom na rachunek zarobku, a mianowicie napojów wysokokowych.

Zabrania się wypłacania zarobku w gospodach i szynkowniach.

§. 78 a.

Postanowienia §fu 78go stosują się także i do tych pomocników, którzy po za obrębem warsztatów wyrabiają dla przedsiębiorców przemysłowych całe lub pół-fabrykaty do ich przemysłu potrzebne lub im te towary zbywają, nie czyniąc przemysłu z sprzedaży tychże konsumentom.

§. 78 b.

Postanowienia §§. 78 i 78 a, dotyczące się przedsiębiorców przemysłowych, stosują się także do członków rodziny, czeladników, pełnomocników, zawiadowców, dozorców i faktorów przedsiębiorców przemysłowych, jakoteż do innych przemysłowców, w których przedsiębiorstwie jedna z osób tutaj wzmiankowanych ma udział bezpośredni lub pośredni.

§. 78 c.

Umowy nieważne.

Postanowienia kontraktowe i umowy, przeciwne przepisom §§. 78, 78 a i 78 b, są nieważne.

§. 78 d.

Skutki niepłacenia pomocnikom gotówką.

Pomocnicy, których należności wbrew przepisom §§. 78, 78 a i 78 b, w inny sposób a nie gotówką zaspokojone zostały, mogą w każdym czasie żądać, aby im należności zapłacono gotówką i z tego, że zamiast gotówki wzięli co innego, nie może im być zarzut czyniony. O ile to, co dano zamiast pieniędzy, jest w posiadaniu odbiorcy, albo ten otrzymaną rzeczą owszem się zubożył, a w porządku robotniczym (§. 88 a), kary pieniężne robotników przeznaczone są na rzecz kasy chorych owego przedsiębiorstwa fabrycznego lub przemysłowego, rzecz ta lub jej wartość dostaje się tejże kasie; gdy zaś przedsiębiorca przemysłowy należy do stowarzyszenia, kasie chorych stowarzyszenia; a jeżeli nie istnieje stowarzyszenie dla

owego przedsiębiorstwa przemysłowego, kary pieniężne dostają się funduszowi ubogich tego miejsca, w którym przedsiębiorstwo przemysłowe ma siedzibę.

§. 78 e.

Niemówność pozywania o należności za towary kredytowane.

Przedsiębiorcy przemysłowi i osoby będące z nimi na równi, nie mogą pozywać o należności za przedmioty lub towary, które pomimo zakazu w §§. 78, 78 a i 78 b zawartego, były pomocnikom kredytowane, ani też dochodzić ich przez policzenie lub w inny sposób, bez względu, czy powstały bezpośrednio między interesowanymi, czy zostały pośrednio nabyte.

Należności takie dostają się zakładom w §. 78 wzmiankowanym, na ich cele ustawowe.

§. 79.

Legitymacja.

Pomocnicy winni być opatrzeni potrzebnymi legitymacjami a temi są dla pomocników kupieckich świadectwa poprzednich służbodawców urzędownie potwierdzone, dla wszystkich zaś innych pomocników książki robotnicze.

Przemysłowcy, przyjmujący pomocników bez takiej legitymacji, stają się winnymi wykroczenia przeciwko ustawie przemysłowej.

§. 80.

Książki robotnicze.*)

Książki robotnicze, wolne od stępla, wydawać będzie Władza gminna miejsca pobytu kandydatów, za zwrotem kosztów wyrobu.

Wygotowanie książek robotniczych dla młodocianych pomocników (§. 93) podlega warunkowi, aby ojciec lub opiekun dał pozwolenie; jeżeli niepodobna stać deklaracji tych prawnych zastępców pomocnika, gmina pobytu może w stepstwie dać pozwolenie.

Utrzymywane będą dokładne rejestry wydanych książek robotniczych.

§. 80 a.

Książka robotnicza winna zawierać imię i nazwisko pomocnika, miejsce urodzenia, rok urodzenia, religią i stan (czy bezżenny, czy żonaty), zatrudnienie pomocnika, tudzież jego podpis a) oraz podpis i pieczęć Władzy, która ją wydaje i rubryki na inne zapiski, mianowicie co do wstąpienia i wystąpienia.

§. 80 b.

Książka robotnicza dla młodocianych pomocników (§. 93) podawać winna nadto nazwisko i mieszkanie zastępcy prawnego pomocnika i ma zawierać pozwolenie zastępcy prawnego do wejścia w stosunek robotnika lub ucznia, tudzież wyjaśnienie, czy posiadacz uczęszczał do szkoły i nabył tam wykształcenia, jakiego potrzebuje pomocnik. *) *je. następnym słowem.*

§. 80 c.

Książkę robotniczą bierze przedsiębiorca przemysłowy w zachowanie, gdy robotnik wstępuje do roboty lub na naukę.

* Stwierdzono, że o książkach robotniczych nie od obowiązuje wyświadczenie, iż są w posiadaniu, a o obowiązkach wójtkowemu. Zm. gm. obowiązuje od kaski zagranicą, nym robotnikom wydawane książki robotnicze, a robotnicy nie, prócz tego, że gm. powiatowa i innych dowodów gm. należności. Tędy stwierdzono, że o książkach robotniczych nie wykazuje, kiedy i gdzie in. nabył, i gdzie przynależny, w sprawie należy do dot. rubryk to, w robotniku prowadzi, a uwaga, warte zernania robotnika (N. 6/7 1894 t. 33872.)

Wyprzedem wyda wam "Książki robotnicze" dla wychodźców z domu "Kamiego wsiu" na oświecenie i parodu dot. zaktowu p. r. N. 21/3 1887 t. 23942. Amiana form: Książki rob. N. 14/6 1891 t. 44775.

du §. 80-b)

Przedsiębiorca przemysłowy jest obowiązany złożyć ją na wezwanie urzędowe, gdy zaś stosunek robotnika lub ucznia zostanie prawidłowo rozwiązany, zwrócić ją pomocnikowi a według okoliczności jego prawnemu zastępcy.

§. 80 d.

W razie prawidłowego wystąpienia pomocnika, przedsiębiorca przemysłowy wypełnić ma atramentem rubryki książki robotniczej, podpisać się i dać do potwierdzenia starszemu stowarzyszenia, lub, gdzie stowarzyszenia niema, miejscowej Władzy policyjnej.

Świadczenie (§. 81) wpisać należy tylko o tyle, o ile jest dla pomocnika korzystne.

Zapiski szczegółów zawartych w świadectwie, potwierdzać ma na żądanie pomocnika miejscowa Władza policyjna bez opłat i bez stępla.

§. 80 e.

Gdy w książce robotniczej niema już miejsca do zapisywania, pomocnik otrzyma drugą dodatkową książkę robotniczą, która oznaczona będzie jako dalszy ciąg poprzedniej.

§. 80 f.

Pomocnik, który zgubił swoją książkę robotniczą, winien zgłosić się do Władzy gminnej swego miejsca pobytu, aby mu wydała nową za zwrotem kosztów wyrobu a jeżeli nie stoi na przeszkodzie, będzie mu wydana nowa książka robotnicza, oznaczona jako duplikat, w której, prócz powodu wydania duplikatu, zapisana będzie data jego wstąpienia do ostatniego zatrudnienia i data wystąpienia z niego.

§. 80 g.

Gdyby książka robotnicza, będąca u przedsiębiorcy przemysłowego popsukała się, zginęła lub została zniszczona, lub gdyby przedsiębiorca przemysłowy umieścił w książce robotniczej lub na niej niedozwolone zapiski, uwagi, albo gdyby przedsiębiorca przemysłowy bez prawnego powodu odmawiał wydania książki robotniczej, pomocnik może żądać od Władzy gminnej swego miejsca pobytu, aby mu wydała nową książkę robotniczą na koszt przedsiębiorcy przemysłowego.

Przedsiębiorca przemysłowy, który wbrew swemu ustawowemu obowiązku, książki robotniczej w czasie właściwym nie oddaje, albo zaniedba wpisać, co jest przepisane, lub wpisuje dodatki i uwagi niedozwolone, obowiązany jest do wynagrodzenia pomocnikowi strat.

To prawo do wynagrodzenia traci pomocnik, jeżeli go nie dochodził w Sądzie właściwym w ciągu czterech tygodni od nabycia tego prawa.

§. 80 h.

Kto książkę robotniczą podrabia lub fałszuje, albo pozwala świadomie wpisywać w nią fałszywe szczegóły co do swojej osoby, albo używa do wylegitymowania się cudzej książki robotniczej, lub swoją książkę robotniczą daje komu innemu na taki użytek, karany będzie według ustaw karnych.

§. 80 i.

Wzór książki robotniczej, który zawierać ma odnośne przepisy ustawy niniejszej, wydadzą ministrowie handlu i spraw wewnętrznych osobnym rozporządzeniem.

(v. r. min. z 12/5 1885 nr. 69 3 pp.)

§. 81.

Świadczenie.

Każdy przedsiębiorca przemysłowy obowiązany jest wydać żądajacemu tego pomocnikowi, gdy prawidłowo występuje ze stosunku robotnika, świadectwo, potwierdzające, jakie i jak długo miał u niego zajęcie i na żądanie pomocnika dodać w niem, jak się sprawował pod względem moralnym tudzież ocenę jego prac.

Treść świadectwa tego wpisywana będzie do książki robotniczej na prośbę pomocnika i przez miejscową Władzę policyjną potwierdzona bez opłat i bez stępla.

Przedsiębiorca przemysłowy, który odmówił wydania świadectwa, albo świadomie wydał pomocnikowi świadectwo niezgodne z prawdą, staje się winnym wykroczenia przeciw ustawie przemysłowej i jest odpowiedzialny za straty, któreby z tego wynikły.

Co do uczniów, §. 104 zawiera dalsze przepisy.

§. 82.

Rozwiązanie stosunku robotnika.

Przed upływem okresu, wyraźnie lub dorozumianie umówionego, na który pomocnik przyjęto, można odprawić go natychmiast, bez wypowiedzenia, w następujących przypadkach, gdy

- przy zawieraniu umowy o robotę podszedł przedsiębiorcę przemysłowego przez okazanie fałszywych lub sfalszowanych książek robotniczych lub świadectw, albo wprowadził go w błąd co do istnienia takiego z innym przedsiębiorcą stosunku, który go jednocześnie obowiązuje;
- okaże się niezdatnym do umówionej roboty;
- rozpije się a ponawiane napomnienia będą bezskuteczne;
- stanie się winnym kradzieży, sprzeniewierzenia lub jakiegobądź innego czynu karygodnego a przez to utraci zaufanie przedsiębiorcy przemysłowego;
- zdradzi tajemnicę przedsiębiorstwa lub fabrykaacyi, albo, bez pozwolenia przedsiębiorcy przemysłowego oddaje się zajęciom pobocznym, przynoszącym uszczerbek jego pracy w przemyśle;
- robotę nieprawnie porzucił lub statecznie zaniedbuje swoich obowiązków, albo usiłuje nawodzić innych pomocników lub domowników do nieposłuszeństwa, do buntowania się przeciw przedsiębiorcy przemysłowemu, do nieporządnego życia lub do czynów niemoralnych albo prawnie przeciwnych;
- stanie się winnym ciężkiej obrazy honoru, skaleczenia lub niebezpiecznej pogroźki względem przedsiębiorcy przemysłowego lub jego domowników, albo względem innych pomocników, lub też, pomimo poprzedniego ostrzeżenia obchodzi się nieostrożnie z ogniem i światłem;
- jest dotknięty chorobą odrażającą albo z własnej winy stanie się niezdatnym do pracy, lub gdy jego niezdolność do pracy, nie z własnej winy pochodząca, trwa dłużej niż cztery tygodnie;
- dłużej niż dwa tygodnie siedzi w areszcie.

§. 82 a.

Przed upływem okresu kontraktowego i bez wypowiedzenia może pomocnik opuścić robotę:

- jeżeli nie może pracować dalej bez dowodnego uszczerbku dla swego zdrowia;
- jeżeli przedsiębiorca przemysłowy pobił go, lub stał się winnym ciężkiej obrazy honoru względem niego lub jego bliskich;

- c) jeżeli przedsiębiorca przemysłowy lub jego krewni usiłują nakłonić pomocnika lub jego krewnych do czynów niemoralnych albo prawu przeciwnych;
- d) jeżeli przedsiębiorca przemysłowy zatrzymuje mu nieprawnie zapłatę umówioną lub narusza inne ważne postanowienia kontraktowe;
- e) jeżeli przedsiębiorca przemysłowy nie ma z czego lub wzbrania się dać pomocnikowi to co zarobił.

§. 83.

Obowiązek pomocnika kończy się sam przez się, gdy przedsiębiorstwo przemysłowe zostanie zwinięte, lub gdy pomocnik umrze.

Jednakowoż w razie przedwczesnego oddalenia pomocnika, czy to w skutek dobrowolnego zaniechania przemysłu, czyli też z winy przedsiębiorcy przemysłowego, lub w skutek zdarzenia, które go spotkało, pomocnik ma prawo do wynagrodzenia za to, iż mu nie wypowiedziano na terminie.

§. 84.

Jeżeli przedsiębiorca przemysłowy oddali pomocnika przedwcześnie bez takiej przyczyny, którą ustawa dopuszcza (§§. 82 i 101) albo przez własną winę daje mu powód do przedwczesnego rozwiązania stosunku robotnika (§. 82 a), obowiązany jest dać pomocnikowi zapłatę i wszystkie inne umówione użytki za cały okres wypowiedziania a według okoliczności za część okresu wypowiedziania.

§. 85.

Wystąpienie przed czasem.

Gdy pomocnik opuszcza przedwcześnie przedsiębiorcę przemysłowego bez takiej przyczyny, którą ustawa dopuszcza (§§. 82 a i 101), staje się winnym wykroczenia przeciwko ustawie przemysłowej i ma być według jej postanowień ukarany. Nadto przedsiębiorca przemysłowy ma prawo zniewolić pomocnika za pośrednictwem Władzy, aby na czas jeszcze nie dopełniony powrócił do roboty i żądać wynagrodzenia poniesionej straty.

§. 86.

Przedsiębiorca przemysłowy, przyjmując do roboty pomocnika, o którym, gdy go przyjmował, wiedział, że tenże rozwiązał nieprawnie stosunek z poprzednim dawcą pracy, lub zatrzymujący na robocie pomocnika, po dowiedzeniu się o takim nieprawym rozwiązaniu stosunku, staje się winnym wykroczenia przeciw ustawie przemysłowej i jest poprzedniemu dawcy pracy odpowiedzialny równie jak pomocnik za stratę, którą poniósł przez samowolne wystąpienie pomocnika.

Toż samo ściąga się także do przedsiębiorcy przemysłowego, który namówił pomocnika do złamania kontraktu z dawcą pracy.

Poprzedniemu dawcy pracy służy nadto prawo żądania, aby pomocnik, który samowolnie wystąpił, wrócił na czas jeszcze niedopełniony.

§. 87.

Spory, dotyczące się roboty, nauki i zapłaty.

Do rozstrzygania sporów pomiędzy tymi przedsiębiorcami przemysłowymi, którzy nie należą do stowarzyszenia a ich pomocnikami, tudzież między samymi pomocnikami, dotyczące się roboty, nauki i zapłaty, mogą być ustanowione osobne Rady polubowne.

N. 73701.

Okólnik Ministerstwa.

Z dniem 1. lipca 1898 wstąpiła w życie ustawa z 29 lipca 1896
Dz. p. nr. 240 o ustanowieniu Sądów przemysłowych.

Jakkolwiek sady te nie zostały jeszcze przeprowadzone,
to jednak niektóre postanowienia powołanej ustawy
obowiązują już obecnie.

W szczególności również się uważa na postanowienia
§§. 27, 36 i 39, według których ustaje od 1. lipca b. r.
Kompetencja władz powiatowych z §. 87 c. ustawy z 8.
marca 1885 l. 22 Dz. p. w sprawie, wynikających ze sto-
sunku pracy, nauki i zapłaty pomiędzy pracodawcą
i ich pomocnikami przemysłowymi, jakoteż
pomiędzy pomocnikami, a sprawy te rozstrzyga
władz s. Sady powiatowe bez względu na charakter
powstania sporu i wysokość pretencji; jedynie
tylko sprawy tego rodzaju, które jeszcze dnia 1.
lipca b. r. w toku w władz przemysłowych, mają
być ukwiecone według dotychczasowych przepisów.
Prezjum o zawarciu polubownych przy stowarzysze-
niach przemysłowych §. 122 ust. przem. / powołanej
mianowanej.

Łódź dnia 15. sierpnia 1898.

kie
aly
szwan
ego
przy
wiel
mie
do
ni
pod
w
wym
er
w r
st
1896

Pozwolenie do ustanawiania takich Rad polubownych dawać będzie Władza administracyjna krajowa na wniosek większej ilości przedsiębiorców przemysłowych lub pomocników mieszkających w tym powiecie, w którym Rada ma być ustanowiona.

Właściwość tych Rad polubownych nie rozciąga się na owe spory, które należą do sądu przemysłowego, ustanowionego w myśl ustawy z dnia 14 maja 1869 (Dz. u. p. Nr. 63).

§. 87. a.

Do utworzenia Rad polubownych, w paragrafie powyższym wzmiankowanych, powołani są interesowani przedsiębiorcy przemysłowi i ich pomocnicy z wyjątkiem uczniów.

Po udzieleniu pozwolenia, zwierzchność gminna miejsca, w którym Rada polubowna będzie miała siedzibę, sporządzi wykaz przedsiębiorców przemysłowych i pomocników (z wyjątkiem uczniów) tego rodzaju przemysłu i prześle go Władzy administracyjnej, która następnie oznaczy, ilu z każdej klasy ma być wybranych, zwoła tak przedsiębiorców przemysłowych jak i pomocników do wybrania sędziów polubownych w oddzielnych zgromadzeniach wyborczych i wydeleguje urzędników swoich do kierowania temi zgromadzeniami.

We względzie uprawnienia do głosowania, obieralności i toku wyborów, stosowane być mają odpowiednio postanowienia §§. 118 i 122.

Wybiera się na trzy lata, po upływie których odbędzie się nowy wybór sędziów polubownych.

Gdy wybory nie zostaną dokonane w sposób przepisany, pozwolenie do ustanowienia Rady polubownej stanie się bezskutecznem; w przeciwnym razie przystąpić należy pod kierunkiem Władzy administracyjnej do utworzenia Rady polubownej.

§. 87. b.

We względzie utworzenia Rady polubownej z wybranych sędziów polubownych, odnawiania teje i wyboru przewodniczącego, właściwości Rady, tudzież we względzie prowadzenia czynności, wykonalności zawartych ugód i wyroków polubownych, jakoteż we względzie zaprzeczania ważności tychże, stosowane będą odpowiednio postanowienia §§. 122 i 123 o sądzie polubownym stowarzyszeń.

Gdy Rada polubowna zostanie ustanowiona, Władza przemysłowa ogłosić ma, iż się to stało, nadmienając przytem o pozwoleniu, które do utworzenia go dała Władza administracyjna krajowa.

§. 87. c.

O ileby Sąd przemysłowy, ustanowiony w myśl ustawy z dnia 14 maja 1869 (Dz. u. p. Nr. 63), Sąd polubowny stowarzyszenia lub Rada polubowna, stosownie do §fu 87go utworzona, nie były właściwe, spory między przedsiębiorcami przemysłowymi a ich pomocnikami, tyczące się stosunków roboty, nauki i zapłaty, wytoczone w ciągu trwania stosunku roboty, nauki i zapłaty, albo przynajmniej przed upływem 30 dni po jego rozwiązaniu, brać ma pod rozwagę i rozstrzygać Władza administracyjna. (Dz. u. p. Nr. 1578 698 t. 73701.)

Podobnie spory pomiędzy samymi pomocnikami, tyczące się stosunków roboty, nauki i zapłaty, wytoczone w ciągu trwania stosunku roboty, nauki i zapłaty, albo przynajmniej przed upływem 30 dni po jego rozwiązaniu, o ileby Sąd prze-

(Polskich.)

Tw myśl §. 78
ust. form: (czy
to za pomocnikiem
wartości mieszkania
w ugodzonej pta-
ry nie)

11
walcym w rwi wytku z
dotunkiem robot
niczym. (N. 615 1896
t. 34 367).

Ta ustawa lakie
wymowa
pod jego łowania
dotunkiem roboty
lub przed upływem
30 dni po jego
rozwiązaniu
o wywołanie roboty
dnie opróżnienie
przynajmniej do
danego roboty
kowi nie na pod
ławie o buego
kontraktu najam
Tow nierozw
walcym w rwi wytku z
dotunkiem robot
niczym. (N. 615 1896
t. 34 367).

mysłowy albo Rada polubowna w myśl §fu 87go utworzona, nie była właściwa, brać ma pod rozwagę i rozstrzygać Władza administracyjna. (Sąd polubow.)

Przeciwko dwóm jednobrzmiącym orzeczeniom Władz administracyjnych niema już odwołania.

Te spory, które wytoczone będą po upływie dni 30 od rozwiązania umowy o robotę, naukę lub zapłatę, o ile do nich nie byłby właściwym Sąd polubowny stowarzyszenia lub Rada polubowna, toczyć się mają przed sędzią zwyczajnym.

§. 88.

Regestr robotników.

W każdym przedsiębiorstwie przemysłowem utrzymywany będzie i czynnikom rządowym na każde żądanie pokazywany regestr wszystkich pomocników, podający ich imiona i nazwiska, gminy swojszczyzny, gminy, które wydały książki robotnicze, datę wstąpienia do przedsiębiorstwa przemysłowego, nazwisko ostatniego przedsiębiorcy przemysłowego u którego pomocnik pracował, rodzaj zatrudnienia w przemyśle, kasę chorych, do której pomocnik należy i datę wystąpienia z przedsiębiorstwa przemysłowego.

Przepisów meldunkowych policyjnych ustawa niniejsza nie narusza.

§. 88 a.

Porządek robotniczy.

W fabrykach i w tych przedsiębiorstwach przemysłowych, w których więcej niż 20 pomocników pracuje we wspólnych lokalach, wywieszony być powinien w tychże lokalach porządek robotniczy, przez przedsiębiorcę przemysłowego podpisany, który wszystkim pomocnikom, gdy do roboty wstępują, ma być ogłoszony a zawierający z oznaczeniem terminu, od którego zaczyna obowiązywać, mianowicie następujące postanowienia:

- co do rozmaitych kategorii robotników, jakoteż co do sposobu zatrudniania kobiet i młodocianych pomocników;
- co do tego, w jaki sposób młodociani pomocnicy pobierają przepisana naukę szkolną;
- co do dni pracy, poczynania się i końca czasu pracy i co do przestanków w robocie;
- co do czasu obliczania i wypłacania zarobków;
- co do praw i obowiązków dozorców;
- co do pielęgnowania robotników w razie choroby lub nieszczęsnej przygody;
- co do kar umownych za przekroczenie porządku robotniczego i ich przeznaczenia, jakoteż co do wszelkiego innego odtrącania;
- co do terminów wypowiedzania i przypadków, w których stosunek robotnika może być natychmiast rozwiązany.

Najpóźniej na ośm dni przed wywieszeniem w warsztatach porządku robotniczego, należy go przedstawić w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach Władzy przemysłowej, która, jeżeli w porządku robotniczym nie znajdzie nic przeciwnego ustawie, jeden egzemplarz, tegoż opatrzony ma potwierdzeniem i zwrócić przedsiębiorcy przemysłowemu.

a) ob ab zulässig ist, die von einem Arbeiter in der Fabrik...
 b) ob ab zulässig ist, die von einem Arbeiter in der Fabrik...
 Kasa chorych. (N. 1/10 1889 N. 67191.)

Ci przedsiębiorcy przemysłowi, którzy nie należą do żadnego stowarzyszenia, obowiązani są, za przyczynieniem się pomocników wkładkami, albo utworzyć w swoim zakładzie osobną kasę chorych, albo przystąpić do kasy już istniejącej.

§. 90.

Kary umowne.

Kary pieniężne umowne, którym pomocnicy podlegają za wykroczenia przeciwko porządkowi robotniczemu, jakoteż ich użycie, zapisywać należy w rejestrze dostępnym dla Władzy i pomocników a który ma być przedstawiany Władzy przemysłowej, gdyby który z robotników widział się pokrzywdzonym przez ściągnięcie od niego lub użycie kary pieniężnej umownej.

§. 91.

Zastępcy przedsiębiorców przemysłowych.

Co w tym dziale powiedziano o przedsiębiorcach przemysłowych jako dawcach pracy lub majstrach, stosuje się także do ich zastępców, o ile niektóre postanowienia z natury rzeczy nie ściągają się wyłącznie do osoby przedsiębiorcy przemysłowego.

§. 92.

Pomocnicy kupieccy.

Do pomocników kupieckich, uczniów kupieckich i sług kupieckich, postanowienia niniejszej Części stosowane będą tylko o tyle, o ile w księdze ustaw handlowych co innego nie jest przepisane.

2. Przepisy dodatkowe.**A. Dla pomocników młodocianych i dla kobiet.**

§. 93.

Przez pomocników młodocianych rozumie się w ustawie niniejszej pomocników aż do skończenia 16go roku życia.

§. 94.

Ograniczenia w zatrudnianiu pomocników młodocianych i kobiet.

Dzieci, które nie skończyły jeszcze lat 12, nie wolno używać do regularnych zajęć przemysłowych.

Pomocników młodocianych między skończonym 12 a skończonym 14 rokiem wolno używać do regularnych zajęć przemysłowych, o ile praca taka nie szkodzi ich zdrowiu i nie tamuje fizycznego rozwoju a zarazem nie stoi na przeszkodzie dopełnieniu ustawowego obowiązku uczęszczania do szkoły.

Praca tych młodocianych pomocników nie może jednak trwać dłużej niż ośm godzin dziennie.

Zresztą Minister handlu mocen jest w porozumieniu z Ministrem spraw wewnętrznych i po wysłuchaniu Izb handlowo-przemysłowych, oznaczyć osobnem rozporządzeniem te prace niebezpieczne lub zdrowiu szkodliwe, do których albo weale nie wolno używać pomocników młodocianych i kobiet, albo tylko warunkowo.

Położnie wolno używać do regularnych zajęć przemysłowych dopiero po upływie czterech tygodni od połogu.

§. 95.

Praca nocna.

N. rozpr. min: 2 27/5 1885 nr. 84 dpp. W porze nocnej, to jest w czasie pomiędzy ósmą godziną wieczór a piątą godziną zrana, nie wolno używać pomocników młodocianych do regularnych zajęć przemysłowych.

Jednakowoż Minister handlu jest mocen w porozumieniu z Ministrem spraw wewnętrznych powyższe granice pracy nocnej osobnem rozporządzeniem stósownie uregulować dla pewnych rodzajów przemysłu ze względem na stosunki klimatyczne i wszelkie ważne okoliczności lub w ogóle pozwolić, aby pomocnicy młodociani pracowali w noey.

Pr. r. nam. 16/12 1895 l. 98 345 o nadzw. zyskach w pmi. niejile pnb arskim - je was formy jest zawarto Stęgi, je nie bywa formalny odpow. nieb niezgodny, je marnie niej 10 lat powagun. downie na mi. dokabam. bamii, je robotnikom §. 96. *bywają do roboty w ubry - je fra. z robotnikami lub obywatelami storo-*
Utrzymywanie w ewidencji młodocianych pomocników.
 Przedsiębiorcy przemysłowi, zatrudniający młodocianych pomocników, winni utrzymywać wykaz tychże, który ma zawierać nazwiska, wiek, miejsce zamieszkania tych pomoćników, jakoteż miejsce zamieszkania ich rodziców lub opiekunów, tudzież datę wstąpienia i wystąpienia.

Wykaz ten złożyć trzeba Władzy przemysłowej na żądanie.

B. Dla pomocników w przedsiębiorstwach przemysłowych fabrycznych.

§. 96 a.

N. rozpr. min: 2 27/5 1885, l. 85 dpp. W przedsiębiorstwach przemysłowych, prowadzonych fabrycznie, praca pomoćników przemysłowych, nie licząc przestanków, trwać ma najwięcej 11 godzin na dobę.

Atoli Minister handlu, w porozumieniu z Ministrem spraw wewnętrznych i po wysłuchaniu Izb handlowo-przemysłowych, może osobnem rozporządzeniem oznaczyć rodzaje przemysłu, którym, ze względu na ich szczególne, udowodnione potrzeby, przedłużenie okresu pracy dziennej o jedną godzinę ma być dozwolone a wykaz tychże będzie co trzy lata rewidowany.

Oprócz tego, w owych rodzajach przedsiębiorstw przemysłowych, którym w myśl ustępu 3go §fu 75go i ustępu 4go §fu 96 b), prowadzenie fabrykacji bez przerwy jest dozwolone, Minister handlu mocen jest w porozumieniu z Ministrem spraw wewnętrznych tak uregulować czas pracy, jak tego wymaga peryodyczna zmiana robotników.

Jeżeli wypadki żywiołowe lub nieszczęścia przerwały fabrykację regularną albo jeżeli zaszła potrzeba zwiększenia pracy, Władza przemysłowa pierwszej instancyi może poszczególnym przedsiębiorstwom przemysłowym pozwolić czasowe przedłużenie pracy, jednak najdłużej na przeciąg trzech tygodni; udzielanie pozwolenia na dłuższy przeciąg czasu należy do Władzy administracyjnej.

Czas pracy może być przedłużony w razie naglącej konieczności i w ciągu najwięcej trzech dni w miesiącu, jedynie pod warunkiem uwiadomienia o tem Władzy przemysłowej pierwszej instancyi.

Postanowienia powyższe nie stosują się do robót, które jako pomocnicze, właściwą fabrykacją koniecznie poprzedzić lub po niej nastąpić muszą (palenie pod kotłem, oświetlenie, czyszczenie), o ile robót tych nie wypełniają młodociani pomocnicy.

Za godziny dodatkowe należy się osobna zapłata.

§. 96 b.

Dzieci, które nie skończyły jeszcze lat 14, nie wolno używać do regularnych zajęć przemysłowych w przedsiębiorstwach przemysłowych, prowadzonych fabrycznie.

Pomocników młodocianych, pomiędzy skończonym 14 a skończonym 16 rokiem wolno używać tylko do lżejszych robót, któreby nie szkodliły zdrowiu tychże pomocników i nie tamowały ich fizycznego rozwoju.

Oprócz pomocników młodocianych nie wolno w ogólności używać kobiet do pracy nocnej (§. 95) w przedsiębiorstwach przemysłowych wykonywanych fabrycznie.

Atoli Minister handlu w porozumieniu z Ministrem spraw wewnętrznych i po wysłuchaniu Izb handlowo-przemysłowych, mocen jest oznaczyć w osobnem rozporządzeniu te rodzaje przedsiębiorstw przemysłowych, fabrycznie prowadzonych, w których przerwa fabrykacji ze względu na jej sposoby, jest niemożliwa, albo w których ze względu na potrzeby odnośnych gałęzi przemysłu, peryodyczna zmiana robotników jest konieczna i w których z tychże powodów wolno używać do pracy nocnej pomocników młodocianych między skończonym 14 a skończonym 16 rokiem, jakoteż kobiet w ogólności. Ogólny czas pracy tych osób nie może wynosić na dobę więcej, jak ustawowy czas pracy (§. 96 a, ustęp 1).

C. Dla uczniów.

§. 97.

Za ucznia uważany jest ten, kto pracuje u przedsiębiorcy przemysłowego w celu praktycznego wyuczenia się przemysłu bez względu, czy zgodzono się, aby płacił za naukę czy nie i czy za swoją pracę ma lub nie ma pobierać zapłaty.

§. 98.

Trzymanie uczniów.

Uczniów mogą trzymać tylko ci przedsiębiorcy przemysłowi, którzy sami albo których zastępcy posiadają potrzebne wiadomości techniczne, aby mogli uczynić zadość przepisom §fu 100go we względzie przemysłowego wykształcenia uczniów.

Przedsiębiorcom przemysłowym, którzy byli skazani za zbrodnią w ogólności, za przestępstwo popełnione z chciwości, za przestępstwo przeciwko moralności publicznej lub za także przekroczenie, równie jak tym, którym na zasadzie §fu 137 odebrano prawo trzymania uczniów, nie wolno ani przyjmować uczniów nieletnich, ani też przyjętych dłużej trzymać.

Gdy niemá powodu do obawiania się szkodliwych wpływów lub nadużycia, Władza przemysłowa może wyjątkowo pozwolić przedsiębiorcom przemysłowym, w ustępie 2 wzmiankowanym, aby przyjmowali uczniów nieletnich.

* N. rozpr. min: 2 27/5 1885, nr. 86 dpp.

§. 98 a.

Okres nauki.

O ile co do okresu nauki nie istnieją osobne przepisy na podstawie ustępu 3, §fu 14go, ustępu 2 §fu 23go i §fu 114 b ustawy z dnia 15 marca 1883 (Dz. u. p. Nr. 39) okres nauki w rodzajach przemysłu nie fabrycznie prowadzonych trwać ma nie mniej jak dwa a nie więcej jak cztery lata, w rodzajach zaś przemysłu fabrycznie prowadzonych, najwięcej trzy lata.

Jeżeli uczeń odbył już część okresu nauki u pewnego majstra, natenczas w razie prawidłowego przejścia do innego majstra, ta część okresu nauki ma być wliczona w całkowity okres nauki.

§. 99.

Przyjmowanie.

Warunki kontraktów o naukę uczenia winny być wpisane a gminnej komisji robotniczej, nie przez słowo nychanie w ogół, dmi przez zw. gm. przed Która, umowa o naukę w oba zawarta, albo przez urząd gminny, który wysłuchanie uczniowi Ks. rob. w d. gm. obywateli wyprawka minutby uczeni, Sarajiny si o Ks. rob., przed Ktawar' hennu umówowi umow o naukę, zawart między jego prac. zarob. a majstrom, zawidynewwamy par. gm. Stow. (N. 6/7 1894 d. 33872.) Uczniów nieletnich przyjmować wolno tylko za kontraktem.

Kontrakt, dotyczący nauki, zawarty być może ustnie lub pisemnie; w pierwszym razie zawrzeć należy kontrakt przed starszyzną stowarzyszenia, lub, jeżeli dla owego przemysłu nie istnieje stowarzyszenie, przed Władzą gminną. W drugim razie, zaraz po zawarciu kontraktu, należy go posłać do starszyzny stowarzyszenia, lub według okoliczności do Władzy gminnej. W obu zaś przypadkach powinien być zapisany w księdze protokołów, która do tego celu będzie utrzymywana.

Kontrakt, dotyczący ucznia, jest wolny od stępli i opłat.

Tenże powinien zawierać:

1. Nazwisko i wiek majstra, rodzaj lub rodzaje przemysłu, którymi się trudni i jego miejsce pobytu;
2. imię i nazwisko, wiek i miejsce zamieszkania ucznia;
3. nazwisko, zatrudnienie i miejsce zamieszkania jego rodziców, jego opiekuna lub innego zastępcy prawnego;
4. datę kontraktu i jak długo ma obowiązywać;
5. postanowienie, że mianowicie — z zastrzeżeniem wszelkich innych zobowiązań ciężących na obu stronach umowę zawierających — przedsiębiorca przemysłowy zobowiązuje się wyuczyć ucznia kunsztów swego przemysłu, lub jeżeli uprawia więcej rodzajów przemysłu, kunsztów tych wszystkich gałęzi i że uczeń obowiązany jest pracować pilnie w przemyśle a według okoliczności w rozmaitych rodzajach przemysłu swojego majstra;
6. warunki przyjęcia we względzie zapłaty za naukę, lub innego wynagrodzenia, wyżywienia, odzieży, mieszkania i trwania nauki.

Warunki kontraktowe wpisać należy do książki robotniczej.

Przedsiębiorcy przemysłowi, którzy przyjmując uczniów, nie trzymają się ściśle postanowień niniejszych, stają się winnymi wykroczenia przeciwko ustawie przemysłowej. *Zmieniony uchwał z 23/2 897 d. 63 Jph.*

§. 99 a.

Okres próby.

Jeżeli przy przyjęciu ucznia nie był umówiony dłuższy okres próby, stosunek ucznia może być rozwiązany w ciągu pierwszych czterech tygodni od rozpoczęcia się okresu nauki, przez jednostronne odstąpienie którejkolwiek z dwóch stron.

Okres próby nie może przenosić trzech miesięcy i ma być wliczony w okres nauki.

§. 99 b.

Powinności ucznia.

Uczeń winien być majstrowi posłuszny i wierny, pracować pilnie, dochowywać tajemnic, sprawować się przyzwoicie i czynności swoje w przemyśle wykonywać podług poleceń majstra.

Uczeń nieletni podlega karności ojcowskiej majstra, który ma o niego pieczę i staranie. *Zmieniony uchwał z 23/2 1897 d. 63 Jph.*

§. 100.

Powinności majstra.

Majster winien mieć na pieczy wykształcenie ucznia w przemyśle i nie powinien pozbawiać go potrzebnego ku temu celowi czasu i sposobności przez zatrudnianie go innymi robotami.

Obowiązany jest czuwać nad obyczajami i sprawowaniem się nieletniego ucznia w warsztacie i gdzieindziej; nakłaniać go do pracowitości, moralności, dopełniania obowiązków religijnych, do pobierania nauki w szkołach w §. 75 a) wzmiankowanych i nadzorować jego uczęszczanie do szkoły; winien strzedz się wszelkiego krzywdzenia go, chronić, aby go nie krzywdzili robotnicy i domownicy i czuwać nad tem, aby ucznia nie obciążano robotami, przechodzącymi jego siły fizyczne.

Gdy uczeń nieletni zachoruje lub ucieknie, tudzież w razie innego ważnego wydarzenia, winien uwiadomić jego rodziców, opiekunów lub innych krewnych;

Jeżeli uczeń jest domownikiem majstra, ten ostatni winien dać uczniowi w razie choroby taką samą pomoc, jaką według ustaw ogólnych służbodawcy mają dawać swoim służącym. *Zmieniony uchwał z 23/2 1897 d. 63 Jph.*

§. 101.

Przedwczesne rozwiązanie stosunku ucznia.

Przed upływem umówionego czasu, stosunek ucznia może być w następujących przypadkach rozwiązany niezwłocznie.

1. Przez majstra:

- a) gdy się okaże niewątpliwie, że uczeń nie ma zdolności do wyuczenia się przemysłu;
- b) gdy uczeń dopuści się względem pomocników jednego z czynów wzmiankowanych w §. 82, lit. d), e), f) i g);
- c) gdy uczeń dotknięty jest chorobą odrażającą lub dłużej niż trzy miesiące nie może pracować z przyczyny choroby;
- d) gdy uczeń dłużej niż przez miesiąc siedzi w areszcie.

2. Przez ucznia a względnie przez jego zastępcę prawnego:

- a) jeżeli uczeń nie może pozostać na nauce bez uszczerbku dla swego zdrowia;
- b) jeżeli majster zaniedbuje w wysokim stopniu swoje obowiązki, usiłuje nakłonić ucznia do czynów niemoralnych lub prawu przeciwnych, albo też, bądź sam nadużywa prawa karności ojcowskiej, bądź też zaniedbuje bronić, aby się robotnicy i domownicy źle z uczniem nie obchodzili;
- c) gdy majster dłużej niż miesiąc siedzi w areszcie a nawet i krócej, jeżeli nie obmyślił wyżywienia dla ucznia;

- d) gdy wyrokiem karnym przemysł majstra zostaje czasowo zawieszony;
 e) gdy majster przesiedla się ze swoim przedsiębiorstwem przemysłowym do innej gminy; jednakże stosunek rozwiązać trzeba najpóźniej w ciągu dwóch miesięcy po przesiedleniu się majstra.

§. 102.

Wypowiedanie.

Pod warunkiem czternastodniowego wypowiedzenia, stosunek ucznia może być przez ucznia rozwiązany, jeżeli deklaracją daną przez tegoż ucznia a względnie przez jego prawnego zastępcę będzie udowodnione, że uczeń zmienia zawód albo przenosi się do całkiem innego rodzaju przemysłu, albo gdy go rodzice w skutek zmiany stosunków potrzebują, aby ich pielęgnował, lub aby prowadził ich przemysł lub gospodarstwo.

Przyczynę wypowiedzenia trzeba zapisać w książce robotniczej ucznia.

W przeciągu roku po rozwiązaniu stosunku ucznia, uczeń taki nie powinien bez pozwolenia dawnego majstra dostać zajęcia w tym samym przemyśle lub w podobnym przemyśle fabrycznym.

Jeżeli majster odmawia pozwolenia, wolno uczniowi a względnie jego zastępcy prawnemu odwołać się do decyzji instancyi, przeznaczonej ustawą do załatwiania sporów wynikłych ze stosunków pracy, nauki lub zapłaty, która w przypadkach na względy zasługujących, może zamiast majstra dać potrzebne pozwolenie.

§. 102 a.

Oprócz przypadków w §. 102 wzmiankowanych, uczeń a względnie jego zastępca prawny może wypowiedzieć na dni 14 także wtedy, gdy przed instancją, w §. 102 wzmiankowaną, będzie w sposób niewątpliwy udowodnione, że majster obchodzi się ciągle z uczniem nielitościwie lub niesprawiedliwie, chociaż to jego postępowanie nie jest krzywdzeniem ucznia, uprawniającem tegoż w myśl ustępu 2, lit. b) §fu 101go do natychmiastowego rozwiązania stosunku.

Postanowienia ustępów 2, 3 i 4 §fu 102go nie odnoszą się do tego przypadku.

§. 103.

Umowa o naukę traci moc.

Umowa traci moc nie tylko przez zwinięcie przedsiębiorstwa przemysłowego lub przez śmierć ucznia, lecz także przez śmierć majstra, tudzież przez odstąpienie tego ostatniego od przemysłu, nakoniec, gdy jeden lub drugi stanie się niezdolnym do dopełnienia przyjętych zobowiązań.

§. 103 a.

Jeżeli uczeń należy do stowarzyszenia, to w takich przypadkach, w których stosunek ucznia został rozwiązany bez winy ucznia przed upływem okresu nauki, stowarzyszenie winno ile możności postarać się o umieszczenie ucznia nadal u innego majstra, należącego do stowarzyszenia.

Stowarzyszenie jest nadto obowiązane w przypadkach, wzmiankowanych w §§. 101, 102, 102 a i 103, gdy nie można otrzymać na czas deklaracji prawnego zastępcy nieletniego ucznia, wydać tę deklarację.

§. 104.

Świadczenie nauki.

Gdy stosunek ucznia zostaje rozwiązany, majster winien wydać uczniowi świadectwo odbycia okresu nauki, zachowania się w ciągu tegoż i nabytego wykształcenia w przemyśle.

Gdy rozwiązanie stosunku ucznia następuje dla tego, ponieważ się prawidłowo skończył, natenczas, jeżeli majster należy do stowarzyszenia, starszyzna stowarzyszenia wydaje świadectwo wyzwolenia na podstawie świadectwa lub według okoliczności świadectw nauki, jakoteż na podstawie postrzeżeń przez stowarzyszenie, stósownie do §fu 114go poczynionych.

W obu przypadkach ważniejsze szczegóły świadectw wpisać należy do książki robotniczej, w której miejscowa Władza policyjna ma je potwierdzić bez opłat i bez stępla.

§. 104 a.

Postanowienia §§fów 77, 82, 82 a i 83 nie odnoszą się do uczniów.

3. Przepis szczególny.

§. 105.

Wyjątki, na które wolno pozwalać w myśl ustępu 3go §fu 74 a, ustępu 3go §fu 75, ustępu 4 §fu 94, ustępu 2 §fu 95, ustępu 2, 3 i 4 §fu 96 a i ustępu 4go §fu 96 b ogłaszane będą w każdym z osobna przypadku w dzienniku urzędowym i Rada państwa ma być corocznie o nich uwiadamiata.

Artykuł III.

Ustawa niniejsza nabywa mocy w trzy miesiące od dnia ogłoszenia.

Artykuł IV.

Wykonanie ustawy niniejszej poruczam Mojemu Ministrowi handlu i Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych, którzy w tej mierze porozumiewać się mają z interesowanymi Ministrami.

Wiedeń, dnia 8 marca 1885.

Franciszek Józef r. w.

Taaffe r. w.

Pino r. w.

*W każdym przedsiębiorstwie przem., prowadzonym
 w myśl ustawy z 24/2 1887 (Rok. nr. 1 z r. 1888)
 obowiązku ubezpieczenia robotników na wypadek
 choroby, wymiennie winien przedsiębiorca w stowarzyszeniu
 niemieckim, dla wszystkich ubezpieczonych, także do
 st. przem., ubezpieczenia przygotowani co do ubezpieczenia.
 (Poiniselt)
 1 R. m. z 4/5 890 nr. 75 (Rok.)*

Dziennik ustaw państwa

dla

królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych

wychodzić będzie nakładem c. k. drukarni nadwornej i rządowej w Wiedniu I. Singerstrasse Nr. 26 także w roku 1885 w języku niemieckim, włoskim, czeskim, polskim, ruskim, słoweńskim, illiryjsko-kroackim i rumuńskim.

Cena prenumeracyjna egzemplarza Dziennika ustaw państwa wynosi za cały rocznik 1885 w którymkolwiek z ośmiu języków **2 zł. 50 c.** i można go odbierać osobiście lub będzie posyłany bezpłatnie.

Roczniki 1849 aż do 1863 włącznie kosztują **30 zł.**; roczniki 1864 aż do 1884 włącznie kosztują **42 zł.**

Pojedyncze roczniki wydania niemieckiego dostać można po następujących cenach:

Rocznik	1849 za	2 zł. 10 c.	Rocznik	1867 za	2 zł. — c.
"	1850	5 " 25 "	"	1868	2 " — "
"	1851	1 " 30 "	"	1869	3 " — "
"	1852	2 " 60 "	"	1870	1 " 40 "
"	1853	3 " 15 "	"	1871	2 " — "
"	1854	4 " 20 "	"	1872	3 " 20 "
"	1855	2 " 35 "	"	1873	3 " 30 "
"	1856	2 " 45 "	"	1874	2 " 30 "
"	1857	2 " 85 "	"	1875	2 " — "
"	1858	2 " 40 "	"	1876	1 " 50 "
"	1859	2 " — "	"	1877	1 " — "
"	1860	1 " 70 "	"	1878	2 " 30 "
"	1861	1 " 50 "	"	1879	2 " 30 "
"	1862	1 " 40 "	"	1880	2 " 20 "
"	1863	1 " 40 "	"	1881	2 " 20 "
"	1864	1 " 40 "	"	1882	3 " — "
"	1865	2 " — "	"	1883	2 " 50 "
"	1866	2 " 20 "	"	1884	3 " — "

Roczniki wydań w innych 7 językach z lat 1870 do 1884 włącznie, dostać można po tych samych cenach co wydanie niemieckie.

NB. Posyłki Dziennika ustaw państwa, które zaginęły lub doszły niezupełne, reklamować należy najpóźniej w przeciągu czterech tygodni.

Po upływie tego terminu reklamujący zapłacić winni należność handlową ($\frac{1}{4}$ arkusza za 1 c.).

Po cenie handlowej ($\frac{1}{4}$ arkusza za 1 c.) dostać można w c. k. drukarni nadwornej i rządowej pojedynczo każdą część roczników 1864 aż do 1884 włącznie; natomiast części roczników 1849 aż do 1863 włącznie można dostać pojedynczo, po powyższej cenie handlowej jedynie o ile zapas wystarczy.

Rok 1897.

375

Dziennik ustaw państwa

dla

królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych.

Część XX. — Wydana i rozesłana dnia 11. marca 1897.

Treść: **Nr 63.** Ustawa o zmianie i uzupełnieniu ustawy przemysłowej.

63.

Ustawa z dnia 23. lutego 1897,

o zmianie i uzupełnieniu ustawy przemysłowej.

Za zgodą obu Izb Rady państwa postanawiam co następuje:

Artykuł I.

Ze zmianą i uzupełnieniem ustawy przemysłowej (patent cesarski z dnia 20. grudnia 1859, Dz. u. p. Nr. 227, ustawa z dnia 15. marca 1883, Dz. u. p. Nr. 39 i ustawa z dnia 8. marca 1885, Dz. u. p. Nr. 22) wydają się na miejsce paragrafów poniżej oznaczonych, a względnie jako dodatki i uzupełnienia do poszczególnych paragrafów ustawy przemysłowej następujące postanowienia:

§. 99.

Przyjmowanie uczniów.

Uczniów małoletnich przyjmować należy na mocy osobnej umowy, która zawarta być powinna najpóźniej z upływem czasu próby (§. 99 a).

Umowa o naukę może być zawarta ustnie lub piśmiennie; w pierwszym przypadku zawarcie umowy powinno nastąpić przed starszą stowarzyszenia, albo, jeżeli majster nie należy do żadnego stowarzyszenia, przed Władzą gminną. W drugim przypadku umowę posłać należy zaraz po zawarciu do starszyny stowarzyszenia, a względnie do Władzy gminnej. W obu zaś przypadkach powinna być zapisana w księdze protokołowej, którą do tego celu należy utrzymywać.

Umowa o naukę jest wolna od stępli i należyłości.

Takowa powinna zawierać:

1. nazwisko i wiek majstra, przemysł, którym się trudni i miejsce pobytu;

2. imię i nazwisko, wiek i miejsce zamieszkania ucznia;

3. imiona i nazwisko, zatrudnienie i miejsce zamieszkania jego rodziców, jego opiekuna lub jakiegokolwiek innego zastępcy ustawowego;

4. datę umowy i czas trwania stosunku umownego;

5. postanowienie, że niezawisłe od wszelkich innych ustawowych obowiązków, ciężących na obu umawiających się stronach, w szczególności przedsiębiorca przemysłowy zobowiązuje się nauczać ucznia kunsztów przemysłu, którego ma go wyuczyć lub kazać uzdolnionemu do tego zastępcy, żeby go nauczał, i że uczeń obowiązany jest pracować pilnie w tym przemyśle.

6. warunki przyjęcia pod względem opłaty za naukę, lub płacy, wyżywienia, odziewania, mieszkania, trwania czasu nauki, tudzież opłaty w stowarzyszeniu od przyjęcia i wyzwolenia.

Najistotniejsze warunki umowy zapisać ma Władza gminna w księdze robotniczej.

Przedsiębiorcy przemysłowi, którzy przyjmując uczniów, nie trzymają się tych postanowień, stają się winnymi wykroczenia przeciw ustawie przemysłowej.

§. 99 b.

Obowiązki ucznia.

Uczeń obowiązany jest być majstrowi posłuszny, wierny, winien dochowywać tajemnicy, sprawować się pilnie i przyzwoicie i pracować w przemyśle według poleceń majstra.

Uczeń małoletni podlega karności ojcowskiej majstra, którego opieki i pieczołowitości używa.

Uczniowie, którzy nie skończyli jeszcze z dobrym skutkiem przemysłowej nauki dopełniającej lub innej przynajmniej równorzędnej, obowiązani są uczęszczać regularnie do istniejących powszechnych szkół przemysłowych dopełniających (a względnie na kursa przygotowawcze), tudzież do szkół zawodowych dopełniających, a to w sposób przepisany odnośnym planem nauki.

Uczniom, którzy naukę częstokroć i to z własnej winy zaniedbują, może Władza przemysłowa na podstawie doniesienia uczynionego przez dotyczący organ nadzoru szkolnego przedłużyć prawidłowy czas trwania nauki w statucie lub umowie ustanowiony.

Przedłużenie takie czasu nauki może Władza przemysłowa zarządzić także na doniesienie stowarzyszenia, w takim razie, jeżeli uczeń nie zda egzaminu przepisanego w statucie dotyczącego stowarzyszenia.

Jednakże przedłużenie czasu nauki, zarządzone w myśl poprzedzających postanowień, nie może w obu przypadkach wynosić ogółem więcej niż rok.

§. 100.

Obowiązki majstra.

Majster winien zajmować się pilnie przemysłowym wykształceniem ucznia i nie powinien pozbawiać go czasu i sposobności do tego przez zatrudnianie go innymi robotami.

On a względnie jego zastępca obowiązany jest czuwać nad obyczajami i zachowywaniem się małoletniego ucznia w warsztacie i poza warsztatem, skłaniać go do pracowitości, do dobrych obyczajów i do dopełniania powinności religijnych; nie powinien go ani sam krzywdzić, ani pozwalać, żeby go inni robotnicy i domownicy krzywdzili i winien czuwać nad tem, żeby ucznia nie używano do robót, jak przenoszenie ciężarów itp. w taki sposób i przez czas tak długi, iżby to przechodziło jego siły fizyczne.

Majster a względnie jego zastępca jest nadto obowiązany tym uczniom, którzy nie skończyli jeszcze z pomyślnym skutkiem przemysłowej nauki dopełniającej lub innej przynajmniej równorzędnej, zostawić czas potrzebny, iżby mogli uczęszczać do zakładów w §. 99 b, ustęp 3 wzmiankowanych, przynaglać ich, żeby do tych szkół uczęszczali i nadzorować regularne uczęszczenie do szkoły.

Gdyby uczeń małoletni zachorował lub zbiegł, tudzież w innych ważnych wydarzeniach, winien majster uwiadomić niezwłocznie rodziców, opiekuna lub innych bliskich, jakoteż stowarzyszenie.

Majster, który z własnej winy wywołuje dłuższą niż 14 dni trwającą opóźnienie przyjęcia lub zwolnienia ucznia, popełnia wykroczenie przeciw ustawie przemysłowej.

§. 106.

Istnienie i zawieranie stowarzyszeń.

Pomiędzy tymi, którzy w jednej lub w kilku sąsiednich gminach bądź samodzielnie bądź jako dzierżawcy, trudnią się tym samym lub pokrewnym przemysłem, licząc tu także pomocników, utrzymać należy istniejący związek wspólności, gdyby go zaś jeszcze nie było i gdyby stosunki miejscowe nie stały temu na przeszkodzie, Władza przemysłowa ma go zaprowadzić po zniesieniu się ze związkiem jakoby istniał, tudzież z Izbą handlowo-przemysłową, która w tej mierze wysłuchać ma interesowanych.

Przedsiębiorcy przemysłowi (a względnie dzierżawcy) są członkami, pomocnicy zaś przedsiębiorców przemysłowych, tworzących jedno stowarzyszenie, są uczestnikami stowarzyszenia.

W skład stowarzyszenia wchodzić mogą według okoliczności także przedsiębiorcy przemysłowi i pomocnicy z kilku gmin lub powiatów i różnorodnych przemysłów.

O ile w tej części mówi się o pomocnikach (czeladnikach), należy przez nich rozumieć pomocników przemysłowych w ogóle z wyjątkiem uczniów (§. 73, lit. a, b i d).

Jeżeli pomiędzy uczestnikami stowarzyszenia znajduje się znaczniejsza ilość robotników używanych do podrzędnych służb pomocniczych w przemyśle (§. 73, lit. d), można dla tych robotników utworzyć oddzielne instytucje stowarzyszeniom właściwe (sądy polubowne, zgromadzenia robotników i kasy chorych).

§. 107.

Obowiązek wstąpienia.

Kto w okręgu takiego stowarzyszenia prowadzi samodzielnie lub jako dzierżawca ów przemysł, dla którego ono istnieje, staje się już przez samo rozpoczęcie przemysłu członkiem stowarzyszenia i winien dopełniać obowiązków jakie się z tem łączą.

W szczególności winien uiścić opłatę, gdyby dla członków nowo wstępujących była ustanowiona (§. 126, lit. h) i złożenie jej udowodnić już przy oznajmianiu przemysłu a względnie przy ubieganiu się o przemysł konsensowy. Jeżeli nie uzyska uprawnienia do przemysłu, stowarzyszenie obowiązane jest zwrócić mu opłaconą należność.

Kto na podstawie więcej niż jednej karty przemysłowej a względnie więcej niż jednego dokumentu konsensowego prowadzi samodzielnie, lub jako dzierżawca kilka przemysłów, dla których istnieje nie tylko jedno stowarzyszenie, winien należeć w przymocie członka do wszystkich stowarzyszeń istniejących dla tych przemysłów.

§. 114.

C e l e.

Celem stowarzyszenia jest wyrabiać ducha łączności, utrzymywać i kształcić poszanowanie swego zawodu i zamiłowanie jego dobrej sławy pomiędzy członkami i uczestnikami stowarzyszenia, jak nie mniej mnożyć i podnosić wspólne korzyści humanitarne członków i uczestników przez zakładanie kas chorych, kas zapomogowych a względnie funduszków zapomogowych dla członków i uczestników itp., nadto pomnażać wspólne korzyści przemysłowe przez zakładanie kas zaliczkowych, składów materiałów surowych, domów sprzedaży, przez zaprowadzanie wspólnego używania machin i innych metod wyrobu itd.

W szczególności do nich należy:

a) staranie się o utrzymanie stosunków prawidłowych między przedsiębiorcami przemysłowymi a ich pomocnikami zwłaszcza we względzie solidarności współpracujących, tudzież zakładanie i utrzymywanie gospód stowarzyszenia i stręczenie pracy;

b) piecza o uregulowanie stanowiska uczniów przez wydanie postanowień, które przedstawić należy Władzy do zatwierdzenia:

co do zawodowego i religijno-moralnego wykształcenia uczniów;

co do czasu nauki, egzaminowania uczniów itp., jakoteż co do przestrzegania,

aby postanowienia te wypełniano i co do potwierdzania świadectw uczniów i wydawania listów wyzwolenia;

co do warunków trzymania uczniów w ogólności, jakoteż co do stosunku tych ostatnich do ilości pomocników w przemyśle;

c) utworzenie wydziału polubownego (§§. 122, 123 i 124) do załatwiania sporów pomiędzy członkami stowarzyszenia a ich pomocnikami wynikłych ze stosunków pracy, nauki i zapłaty; tudzież przykładanie się, aby instytucja sądów polubownych była używana do załatwiania sporów pomiędzy członkami stowarzyszenia, w którymto celu także kilka stowarzyszeń może się połączyć;

d) zakładanie lub popieranie przemysłowych zakładów naukowych (szkół zawodowych, warsztatów do nauki itp.) i nadzór nad nimi;

e) piecza o chorych pomocników (czeladników) przez założenie kasy chorych, lub przystąpienie do kasy chorych już istniejącej;

f) piecza o chorych uczniach;

g) coroczne zdawanie sprawy z wszystkich tych wydarzeń w łonie stowarzyszenia, które mogą się przydać do ułożenia statystyki przemysłowej.

Oprócz regularnych relacji przepisanych pod g) stowarzyszenia obowiązane są dostarczać Władzom, tudzież Izdom handlowo-przemysłowym swego okręgu, na ich żądanie, wyjaśnień i opinii co do stosunków w związku z ich celem będących i mogą z własnego popędu żądać od tychże organów publicznych poparcia swoich celów w rzeczonych stosunkach.

W szczególności stowarzyszenia dawać mają opinię Władzy przemysłowej wtedy, gdy Władza ta zażąda tego przed wygotowaniem karty przemysłowej na przemysł rękodzielniczy lub przed udzieleniem konsensu na przemysł, do rozpoczęcia którego wymagane jest szczególne uzdolnienie a niewątpliwa stanowczość złożonego dowodu uzdolnienia nie zdaje się być dostatecznie wykazaną.

Stowarzyszenia jednej lub więcej gmin albo powiatów dla lepszego przestrzegania swoich interesów tworzyć mogą koła, obejmujące bądź jednorodne lub bliskie, bądź też różnorodne stowarzyszenia dobrowolnie do koła przystępujące.

Gdzie istnieje taki związek wszystkich stowarzyszeń powiatu politycznego, wydział jego stanowi radę przyboczną przemysłową Władzy politycznej powiatowej, a uprawnienie jego określone być ma drogą rozporządzenia.

*Stowarzyszenie
przez urz.
niw. 20
dow. prawo
ników.*

§. 115.

Stowarzyszenia mają prawo przepisać w swoich statutach i pobierać opłaty od przyjęcia (wkupne), które mają płacić członkowie stowarzyszenia, tudzież opłaty od przyjęcia i wyzwoleń, które mają składać uczniowie.

Wysokość tych opłat ustanawiać będą Władze krajowe polityczne po wysłuchaniu tych stowarzyszeń, które w tym względzie postarać się mają o uchwałę zgromadzenia stowarzyszenia.

Rzeczono Władze winny w przeciągu trzech miesięcy od wejścia ustawy niniejszej w wykonanie zrewidować z urzędu statuty stowarzyszeń pod względem wysokości rzeczonych opłat i kwotę onychże, o ile takowa byłaby wymierzona za wysoko, zniżyć do odpowiedniego wymiaru z zachowaniem postępowania w ustępie poprzedzającym wzmiankowanego.

Z przychodu rocznego, jaki przynosić będzie wkupne, wolno użyć na bieżące wydatki stowarzyszenia najwięcej trzech czwartych części, resztę zaś należy ulokować korzystnie. Z dochodu, który nieś będą opłaty uczniów, wolno najwięcej połowę obracać na pokrycie wydatków zarządu stowarzyszenia. Reszta użyta być może tylko na takie cele, któreby popierały wykształcenie uczniów lub inne ich interesa.

Zresztą fundusze potrzebne na wydatki stowarzyszeń, z wyjątkiem opłat do kasy chorych (§. 121), o ile na ich pokrycie nie wystarczałyby odsetki od majątku stowarzyszenia, rozkładane będą między członków stowarzyszenia (§. 106) według skali w statutach ustanowionej.

Rzeczono dochody stowarzyszeń, tudzież kary porządkowe (§. 125) ściągane będą drogą administracyjną.

§. 115 a.

Zakładanie przedsiębiorstw przemysłowych w §. 114, ustęp 1 wzmiankowanych w myśl ustawy o spółkach zarobkowych i gospodarczych, tudzież kas zapomogowych dla majstrów i kas chorych dla majstrów w myśl ustawy o zarejestrowanych kasach zapomogowych, jakoteż udział przemysłowy stowarzyszenia w takich przedsiębiorstwach lub materyalne popieranie ich funduszami stowarzyszenia może być uchwalone przez zgromadzenie stowarzyszenia tylko większością trzech czwartych części wszystkich członków obecnych, a to jeżeli przedmiot był wpród dokładnie podany w porządku dziennym tego zgromadzenia

i został z porządkiem dziennym należycie ogłoszony. Uchwała podlega zatwierdzeniu Władzy przemysłowej

Do wydania ważnych uchwał tego rodzaju jest zgromadzenie uprawnione, jeżeli może być protokolarnie przy głosowaniu stwierdzona obecność ilości członków stowarzyszenia w stosunku poniżej oznaczonym. Stosunek ten ustanawia się dla stowarzyszeń liczących

aż do stu członków, na pięćdziesiąt procentów,

od stu aż do pięciuset członków, na czterdzieści procentów, lecz najmniej pięćdziesięciu członków,

od pięciuset aż do tysiąca, na trzydzieści procentów, lecz najmniej dwustu członków.

nad tysiąc członków, na dwadzieścia procentów, lecz najmniej trzysta członków.

Dla postanowień powyższych stanowiącą jest ta ilość członków, która należy do stowarzyszenia w dniu zwołania zgromadzenia.

Jeżeli na takie zgromadzenie stowarzyszenia nie zbierze się ilość członków uprawniona do uchwalania, zwołać należy do obrad nad tymi samymi przedmiotami porządku dziennego nowe zgromadzenie, które może wydawać ważne uchwały bez względu na ilość obecnych.

W tem nowem zwołaniu należy wyraźnie nadmienić o tem postanowieniu.

W sposób dopiero co wzmiankowany i za zezwoleniem Władzy przemysłowej, stowarzyszenie może także uchwalić, że do kasy zapomogowej dla majstrów i do kasy chorych dla majstrów, które stowarzyszenie samo dla swoich członków założy, lub do której przystąpi, należeć mają wszyscy członkowie stowarzyszenia. W przypadku tym stowarzyszenie może uwalniać tylko pojedynczych członków od obowiązku ubezpieczania się w tej kasie, a to z powodów podanych wyraźnie w statucie przez Władzę zatwierdzonym. Statut kasy może także zawierać postanowienia, że przemysłowcy, którzy zwinęli swój przemysł, mogą pozostać członkami kasy.

Do udziału w przedsiębiorstwach przemysłowych w ustępie 1 wzmiankowanych, żaden członek lub uczestnik nie może być wbrew swojej woli wciągnięty, wyjąwszy przypadki, w których zakłady tego rodzaju ustanawiane lub zarządzane są ze względów publicznych

§. 115 b.

Corocznie składać należy Władzy przemysłowej sprawozdanie o zgromadzeniu rocznem i zgodnym z przepisami wyborze starszyny stowarzy-

szyszenia, tudzież zamknięcia rachunków z przychodów i wydatków stowarzyszenia opatrzone właściwymi wykazami i które powinno być podpisane przez starszego stowarzyszenia i dwóch wydziałowych.

§. 118.

Prawo głosowania i wybieralność.

Wszyscy członkowie stowarzyszenia mają w niem prawo głosowania i wybieralność.

Wyłączeni są od prawa głosowania i wybieralności:

- ci przemysłowcy, którzy w skutek skazania przez Sąd karny są wyłączeni od wybieralności do reprezentacji gminnej, jak długo ten skutek wyroku karnego trwa;
- ci przemysłowcy, na których majątek ogłoszono konkurs, dopóki trwa przewód upadłości;
- ci przemysłowcy, którym Władza odebrała uprawnienie aż do czasu, na który je odebrano;
- ci przemysłowcy, którzy z powodu niedołężności umysłu lub marnotrawstwa zostają w kurateli.

Postanowienia powyższe stosują się odpowiednio do prawa głosowania i wybieralności pomocników.

Tak przemysłowcy jak i pomocnicy (czeladnicy) nie mogą być wybrani do sądu polubownego, jeżeli nie skończyli jeszcze 24. roku życia, a pomocnicy (czeladnicy) mają prawo głosowania i wybieralności we wszystkich innych przypadkach dopiero po skończeniu 18. roku życia.

§. 119 d.

Starszego stowarzyszenia i jego zastępcę wybierają na zgromadzeniu stowarzyszenia wszyscy obecni członkowie bezwzględną większością głosów. Gdyby się większość taka nie utworzyła, wyborcy ograniczyć winni wybór ściślejszy do tych dwóch osób, które otrzymały względnie najwięcej głosów. W razie równości głosów, rozstrzyga los, kto ma być przypuszczony do ściślejszego wyboru, lub kto w nim uważany być ma za wybranego.

Władzę przemysłową należy uwiadomić, kto został wybrany starszym stowarzyszenia i jego zastępcą, Władza przemysłowa może wybór unieważnić tylko w takim przypadku, jeżeli przyszedł do skutku bezprawnie lub jeżeli wybrany był według ustawy od wybieralności wyłączony (§. 118); w przypadku tym zarządzić należy niezwłocznie ponowny wybór.

(Polsk.)

Starszy, lub gdyby go zasza przeszkoda jego zastępca, reprezentuje stowarzyszenie na zewnątrz, kieruje wszystkimi jego sprawami i tychże dogłada, tudzież podpisuje wszelkie akta.

Statutem stowarzyszenia przekazane być mogą Starszemu jeszcze inne szczególne sprawy i upoważnienia.

§. 120, Ustęp 3.

Władzę przemysłową uwiadomić należy, kto został obrany przewodniczącym. Władza przemysłowa może wybór unieważnić tylko w takim przypadku, jeżeli przyszedł do skutku bezprawnie, lub jeżeli wybrany był według ustawy od wybieralności wyłączony; w przypadku tym zarządzić należy niezwłocznie ponowny wybór.

§. 137.

Odebranie prawa trzymania uczniów lub młodocianych pomocników.

Prawo trzymania uczniów lub młodocianych pomocników odebrać należy tym przedsiębiorcom przemysłowym, którzy staną się winnymi grubego uchybienia obowiązków względem powierzonych im uczniów lub młodocianych pomocników, lub przeciw którym przywołane są okoliczności świadczące, że pod względem moralnym nie są do trzymania uczniów lub młodocianych pomocników ukwalifikowani; prawo to odebrać im należy na pewien czas lub na zawsze niezawisłe od innej kary mogącej być na nich wymierzona na mocy ustawy przemysłowej lub na mocy ustawy karnej powszechnej.

W szczególności tym majstrom, którzy pomimo ponawianego wezwania nie czynią zadość ciężącemu na nich według §. 100, ustęp 3, obowiązkowi co do dopełniającej nauki przemysłowej uczniów, odebrać należy prawo trzymania uczniów za pierwszym razem na pewien czas, w ponownym przypadku na zawsze.

Prawo trzymania uczniów odbiera się po wysłuchaniu stowarzyszenia, do którego majster należy.

Artykuł II.

Ustawa niniejsza wchodzi w wykonanie w trzy miesiące po ogłoszeniu.

Artykuł III.

Wykonanie ustawy niniejszej poruczam Mojemu Ministrowi handlu i Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Wiedeń, dnia 23. lutego 1897.

Franciszek Józef r. w.

Badeni r. w.

Glanz r. w.

